

Yorumlar

FATOS
KARAHASAN**Pandemi toplumdaki dayanışma ruhunu artırdı**MARKALAR & İÇGÖRÜLER
dunya.com/yazarlarHİLMİ
DEVELİ**Yazılımda öneriler**EKONOMİDE SATIR ARASI
dunya.com/yazarlarMEHMET
ŞAFAKAKİF
AKARCA**Anonim şirket ortaklık paylarının gerçek kişilerce devri ve vergileme**VERGİ GÜNDEMİ
dunya.com/yazarlarHASAN
AKDOĞAN**İthalata konu eşyanın tahliyesi vergilendirmeyi etkiliyor**GÜMRÜK VE DIŞ TİCARET
dunya.com/yazarlar

KASABA KÜLTÜRÜ TUZAKLARI: (4)

“Kıt menfaat toplumu” kasaba kültürünü besler

BUZDAĞININ DİBİ
Rüştü Bozkurt
rustu.bozkurt@dunya.com

İlk yazıda, “kasaba kültürü” dediğimiz zaman “ne anlamamız gerektiğini” birey ve toplum davranışlarına yansıyan bileşenlerle tanımlamaya çalıştık. İkinci yazıda kasaba kültürünün “plan disiplini” devre dışı bırakarak nasıl kaynak israfı yarattığı üzerinde durduk. Üçüncü yazı, artan bağlantılar, iletişim-etkileşim ve işbirlikleri bağlamında alış-verişin omurgasını oluşturan “güvenin” yaratılması için “hukuk sisteminin güçlenmesi ve hukuk bilincinin yükselmesi” kasaba kültürü zehrinin panzehri olduğu genellemesini sorguladık. Bu yazıda, kasaba kültürünü besleyen tarihsel gelişimin bugüne yansıyan etkilerini tartışmaya açacağız. Bu yazının merkez düşüncesini “İşile ilgili yetkinliklerine güvenmeyen, şans eşitliği yaratan ortamda başkalarıyla rekabete göze alamayan, sistem boşluklarından yararlanarak, eş-dost kayırmacılığın beslenen, değer katmadan, toplumun ürettiği pastadaki payını büyütme çabasına kıyafetsiz muhterislerin kasaba kültürüne sığınır” varsayımı oluşturuyor.

İhtiras aşırı güçlü istek demektir. Türkçe karşılığı tutkudur. İlkeli tutku, bir hedefe ulaşmak için insan enerjisini güçlü biçimde odaklayarak başarıya götürür. İlkesiz tutku, özellikle de “kasaba kültüründe” yaygındır; değer üretmeden ve katmadan servet ve sermaye, makam ve mevkii sahibi olma peşinde koşar. Kiyafetsiz muhterisler ne denli geniş yaşam alanına sahipse, toplumun kaynakları o denli israf edilir; eşitsizlik ve adaletsizlik de o denli artar. Kaynaklarımızı etkin ve verimli değerlendirerek refahı artırmak istiyorsak, kiyafetsiz muhterislerin beslendikleri kaynağı, kasaba kültürünü toplumsal dengeleri bozan etkilerini en aza indirmeliyiz.

“Kıt menfaat toplumu”

Ersin Kalaycıoğlu⁽¹⁾, ülkemizdeki geçim örgütlenmesinde yarı-yasal, yarı-resmi kayıt dışı yapının çok uzun bir tarihi olduğunu belirtiyor: Bizim toplumumuzda bin yıllardır süren servet ve gelir eşitsizlikleri yerleşik bir düzen haline gelmiştir. Osmanlı döneminde de iki grup ya da zümre vardır: Biri, siyasi iktidar sahibidir; ülkeyi yönetir. Bu grupta vergi vermeyen, üretim yapmayan askeri zümredir. Eşraf, ayan ve ağa-yanaşma ağı toplumu derinliklerine yayılmıştır. Toplumun sahip olduğu ve ürettiği servet ve sermaye padişah, saray ve askeri zümre ile onlarla yerel hayatta güçlü ilişkiler kuran “eşraf” diye tanımlanan dar bir zümrenin elinde biriktirilmiş. Diğer, üretim yapan, vergi veren, askeri giden “reaya”. Reaya büyük ölçüde topraksız köylü, küçük çiftçi ve göçebelerden oluşur. Reaya sayıca çok büyüktür, ama servet ve sermaye edinme bakımından tam bir yoksulluk içindedir. Reayanın hayatta kalmak için iktidardaki zümreye sığınmaktan, ondan yararlanmaktan başka çıkar yolu yoktur.

Kalaycıoğlu analizinde, servet ve sermaye dağılımının çok eşitsiz olduğu toplumlarda, çok büyük çoğunluk için “kıtlık içinde yaşam mücadelesi vermenin temel varlık stratejisini” oluşturduğu belirtiliyor. Antropologların bu yapılanmayı “kıt menfaat toplumu” olarak tanımladıkları anlatıyor. Kıt menfaat toplumu üyeleri olan bireyler ahlâk, etik, ilke, kural ve yasaya uygun davranmalarının onların hayatta kalmalarını olanaksız kılacağı belirtiliyor. Kalaycıoğlu’nun gönderme yaptığı antro-

polog Edward Banfield’in anlatımıyla, kıt menfaat toplumlarında bireyin varlık stratejisi lâ ahlâki bireycilik, ya da en fazla ahlâki ailecilik olabilecektir. Birey kendisinin ve ailesi olarak benimsediklerinin hayatta kalması için gerekenleri hiçbir ahlâk, adalet, hukuk gibi sınırları düşünmeden ve dikkate almadan yapacaktır: “Gemisini kurtaran kaptandır”, “Karda yürüyerek izini belli etmemek” beceriklilik..

“Eşitsizlik öldürür”

Dünya Ekonomik Formu (WEF) Davos gündemi oturumları öncesinde yayınladığı “Eşitsizlik Öldürür” raporunda, eşitsizliğin günde en az 21 bin kişinin ya da her 4 saniyede bir kişinin ölümüne yol açtığı belirtiliyor. Giderek artan aşırı eşitsizlikte, ayrıcalıklı azınlıkların varlıklarını artıran ve gücünü koruyan politikalar ve siyasi kararlar, sıradan insanların büyük çoğunluğuna ve gezegenimize zarar veriyor. Bu aşırı eşitsizliklerin “bir ekonomik şiddet biçimi” olduğu belirtiliyor.⁽²⁾

Eşitsizliklerin yarattığı olumsuzları analiz edenler iki ayrı tepkiyle karşılıyor: Biri, hemen savunma kalkanlarını kaldırarak, ulaşılan yargıların, yapılan genellemelerin yanlış olduğunu iddia etmek. Diğer, alıcı bir ruhla tarihin derinliklerinden bugüne taşındığı ileri sürülen “kıt menfaat toplumu davranışlarını yönlendiren yapıyı dönüştürecek “yol ve yöntemleri aramak. İkinci yolu seçmeli ve yönlendirmeliyiz ki üretim örgütlenmesinin yerleşik ekosisteminde hangi bileşenlerin “besleyici ve geliştirici”, hangilerinin “asalak” etkiler yaptığını anlayabilelim.

Yararlı olanı yandaşa olana yeğlemek

Eşitsizliği azaltmak, insanlarımızı “kul olmaktan yurttas olmaya” taşımak istiyorsak, kasaba kültürünü besleyen kaynakları kurutmamızdır: Öncelikle topluma değer katmadan, pastayı büyütmeden mevcut pastadan büyük pay kapmaya çalışan kasaba kültürü kurnazlıklarına prim verilmemelidir. “Yandaş” olan, “yararlı olana” tercih etmemeli. Kapsayıcı ve üretken kurumlar yerine, kaynak israfına yol açan sömürücü kurumları ikame etmekten sakınılmalı. Kendine yatırım yaparak yetkinliğini artırma yerine kurnazlıkları öne çıkaran iklim yaratılmamalı.

Servet sermayenin eşitsizliği ve Sezen Zorlu Melik’in de özenle üzerinde durduğu toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yıkıcı etkilerini en aza indirmek için sistem temelli bir dönüşüm gerekiyor.⁽³⁾

İnsanların zihninde “Gayeye ulaşmak için bütün yollar meşrudur” algısı yer edinmemeli.

Üreten, pastayı büyütürken kendi payını da büyüten anlayış ve algıyı toplumun büyük çoğunluğunun zihninde yerli yerine oturtulmalı.

Piyasa üst göstergelerini durmadan usanmadan bütün medya kanallarında tartışırken, “kıt menfaat toplumu koşullarının” dün ve bugün nelelere mal olduğunu hesaplamalı. Ülkemizin geleceğini inşa etmenin büyük engeli olan kasaba kültürü tuzaklarından uzak durulmalı.

Toplumda eşitsizliklerin yarattığı aşırı bağımlılıklarında sürdürülmesinde sık başvurulan araçlardan biri de “ilkesiz gizliliğin aşırı değerlendirilmesi” tutumudur. Kasaba kültürü çok ciddi biçimde ilkesiz gizlilikten yararlanarak eşitsiz gelişmeyi daha da derinleştirir.

1- Reyhan Oksay, “Ülkede demokrasi neden yerleşmiyor? Seçmen için neden dürüstlük daha az önemli?” Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu ile söyleşi, HBT, Sayı: 309, 24 Şubat 2022.

2- “Eşitsizlik” Dünya 17 Ocak 2022.

3- Didem Eryar Ünlü, “Eşitliği sağlamak için sistem temelli bir dönüşüm gerekiyor” Dünya, 24 Şubat 2022.

GELECEK HAFTA: Kasaba kültürü “ilkesiz gizlilikten” de beslenir.

Sürat felaket midir?

Yıl 1978. ODTÜ Makine Mühendisliği bölümünden mezun oldum. Birkaç hafta içinde TCDD Yol Dairesi’nde işe başladım. Bir odada sekiz makineciydik. Şube müdürümüz de makine mühendisi. Bir gün yanına çağırıldı ve “bunlara yazı yaz, saatte 60 kilometreden fazla hızlı gitmesinler” dedi. ‘Bunlar’ dediği bilmem kaçmı işlemedeki rayların kontrolü için oluşturulan ekip. Ekip atılıyor ray üzerinde giden kendinden motorlu bir araca (oto drezin), vuruyor ovaya, dağ başına, artık görev nereye ise oraya. O işlemede -o dönemde TCDD’de altı bölge işletmesi vardı- bu amaçla kullanılan aracın dingili kırılırsa meğerse. Haklı olarak ekip “ya bir uçurumun kenarında kırılırsa” kaygısı taşımış. Bu hayat kaygısına, bizim şube müdürünün önerdiği çözüm, “sürat felakettir, aman ha arkadaşlar dikkat edersiniz, 60’tan fazla gitmeyesiniz” şeklindeydi.

Taze mühendisiz; ODTÜ’de ‘bahimsiz Türkiye’ diye bağırıp durmuşuz, otoriteden çok haz etmiyoruz, emek baş tacımız, genciz falan... Cesaret geldi; “sürat felakettir” şeklinde bir çözüm olamayacağını ‘genc lisanı’ ile dile getirip “mühendislik eğitimi öyle bir yazı yazmak için mi aldık” mealindeki acıklı ve de duygulu bir sözlü bildiri sundum müdürü-

EKONOMİDE UFUK TURU
Fatih Özatay
fatih.ozatay@etu.edu.tr

müze. O da muhtemelen ‘çattık’ diye düşünün ‘la havle’ çekerek, “tamam o zaman çözüm bul” dedi.

ODTÜ’de dördüncü sınıfta aldığımız bir derste okuduğumuz kitabın -sanırım ‘gelişmiş dinamik’ dersi- çok uzun olan türbinlerle ilgili birinci bölümünün sonunda kitabın ‘Sir’ unvanlı yazarı, “hayatınız boyunca hidroelektrik santrali türbini tasarımı yapmanızı tavsiye etmem ama köşeli kesitlerde stres birikimi oluşacağını unutmayın” şeklinde bir uyarı yaptı.

O dingilin de benzer bir kesiti vardı ve sonuçta her makinecinin yapabileceği türden birkaç hesapla dingilin kırılmaması için kullanılması gereken malzemeyi ve ne tür bir işlemle üretilmesi gerektiğini belirlemek mümkün oldu. Tecrübeli bir makine teknikeri abiyle o işletmenin Eskişehir’deki atölyeye gönderdiği dingili incelemek için Eskişehir’e gittiğimizde, dingilin

tam da hesapladığımız noktada kırıldığı ortaya çıktı. Hayatımın ilk ve son mühendislik ‘başarısı’ydı.

Mühendis arkadaşlardan, öyküyü anlatırken mühendislik açısından yapmış olabileceğim hatalar için -o diplomayı rafa kaldıralım onca sene geçti aradan- özür dileyerek sadede geleyim.

Enflasyonu düşürmek için bazı mal ve hizmetlerden alınan katma değer vergisinin indirilmesi, bana o zamanki müdürümüzün “aman 60’tan fazla sürat yapmasınlar” çözümünü anımsatıyor. Soruna gözünüzü kapatıp, bir kezliğine -hadi belki dinamik etkileşimle başka mal ve hizmetlerdeki maliyetleri de azaltacağı için birkaç aylığına- enflasyonu düşürecek bir uygulamaya gidiyorsunuz.

Ama enflasyonun belirleyicileri boş durmuyorlar ki; enflasyonu yükseltmek üzere harıl harıl çalışıyorlar. Yani oto drezinin dingilindeki olası çatlaklar/zayıflıklar 60’tan hızlı gitmezseniz de oradalar, belki bir süre sonra 50 ile giderken kırık oluşacak dingilde. Üstelik limitte tüm KDV oranlarını sıfıra indirirseniz (oto drezin hiç hareket etmezse mesela) bu sefer bütçe açığımız patlayacak ardından enflasyon daha da yükselecek (raylar kontrol edilmeyecek, bu sefer o hat boyunca hareket eden tüm trenler tehlikeye girecek).

Fed artırır, TCMB dokunmaz

Siz bu yazıyı okuduğunuz sırada Amerikan Merkez Bankası (Fed) faiz kararını açıklamış; Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ise birkaç saat içinde açıklıyor olacak. Hedeflediklerinden ve beklediklerinden çok yüksek enflasyon ile karşı karşıya kalan iki merkez bankasının atacağı adımlar az çok belli. Merkez bankaları yakından takip eden her analist Fed’in faiz artırımını ve TCMB’nin ise pas geçmesini bekliyor. Aslında FED’in ne yapacağını tahmin etmek zor değil. Uzun bir süredir yaptığı yoğun iletişim ile piyasalarda bu toplantıda faizleri çeyrek puan artıracığı yolunda güçlü bir beklenti yarattı. Bu yazı yazıldığı sırada henüz karar açıklanmamıştı ama siz yazıyı okuduğunuz an itibarıyla Çarşamba gecesi açıklanan kararı öğrenmiş olacaksınız. Büyük bir ihtimalle Fed çeyrek puanlık bir faiz artırımını duyuracak. Böylece ABD’de aşırı gevşek para politikası dönemi resmen sona ermiş olacak ve ekonomi 12 ila 18 ay sürebilecek bir faiz artırım sürecine girecek.

TCMB ne yapacak? Ne yapmalı?

TCMB kararı ise bugünkü Para Politikası Kurulu toplantısında alınacak. “TCMB ne yapmalı?” dersiniz cevabı belli. Enflasyon hedeflemesi yapan ve hedefinin çok çok üzerinde bir enflasyon ile karşı karşıya bulunan her mer-

EKONOMİNİN HALLERİ
Servet Yıldırım
servet.yildirim@dunya.com

kez bankasının yaptığı gibi sıkı parasal duruş takınmalı ve faizleri artırmalı.

“TCMB ne yapacak?” dersiniz onun da cevabı belli. Merkez Bankası, geçen yılın ikinci yarısında ekonomi yönetimine hakim olan “Faiz neden, enflasyon ise sonuçtur. O halde faiz indirilirse enflasyon da geriler” yaklaşımını benimseyerek politik olarak elini kolunu bağladı. Diğer bir deyişle siyasetten gelen “faiz indir” baskısı ile realiteden gelen “enflasyon görünümlü” arasında sıkıştı, kaldı. Kağıt üzerinde araç kullanma bağımsızlığı olan Merkez Bankası her geçen ay daha da bozulan enflasyon görünümüne rağmen politika faizine dokunmuyor.

Dolayısıyla ABD’den farklı olarak Türkiye’de sorulan soru fiyat istikrarını sağlamakla görevli olan Merkez Bankası’nın enflasyon görünümünün gerektirdiği “uygun” politika araçlarını kullanıp kullanmadığıdır. Piyasalara göre böyle bir imkanı yok. Eğer bugünkü PPK’dan bir faiz artırım kararı çıkarsa bu “Faiz neden, enflasyon sonuç”

yaklaşımının inkarı olur. Son 6 ayda kurdaki ve enflasyonda meydana gelen sert artışın yarattığı sıkıntılı sorgulanmasına neden olur.

Buna rağmen Merkez Bankası faiz artırım kararı alır mı?

Sıkıntılı tablo

Tüketici fiyat enflasyonu yüzde 60 dolayında seyrediyor. Üretici fiyat enflasyonu yüzde 100’ü aştı. TCMB anketine göre piyasanın yılsonu enflasyon beklentisi yüzde 40.5. Bankaların mevduat faizleri yüzde 16, kredi faizleri ise yüzde 25 dolayında. Merkez Bankası politika faizi yüzde 14. Bu sıkıntılı bir tablodur. Politika faizinin anlamını ve etkisini yitirdiği, gerçeklikten kopmuş bir tablodur. Yüksek negatif reel faizlerin enflasyonu beslediği bir tablodur.

Fed’in faiz artırımını bir defalık bir aksiyon değildir. “Fed faizi çeyrek puan artıracak ve her şey güzel olacak” diye bir şey yok. Bu hamle bir dizi faiz artırımından ve parasal sıkılaşma adımlarından oluşan bir sürecin ilk adımıdır. Bu konuda piyasaların, halkın ve işletmelerin kafası kristal kadar berraktır. Aynı zamanda beklentileri yönlendirmeye çalışan Fed, yaptığı iletişim ile piyasalara bu mesajı net bir şekilde vermiştir.

Bizim merkez bankamız açısından sorulacak kiritik soru ise TCMB’nin yukarıdaki sıkıntılı tabloyu değiştirecek boyutta bir parasal sıkılaşma sürecini başlatacak bir durumu var mı?

Dünya’yi iyi oku

 +
  +

MRC TEKSTİL İNŞAAT GIDA İTHALAT İHRACAT SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ SERKA İLE ELLER GÜVENDE Mal Alım İşi İhale İlanı

Mrc Tekstil İnş. Gid. İth. İhr Sa. Ve Tic. Ltd. Şti., Serhat Kalkınma Ajansı’nın “Bölgesel Rekabet Edilebilirliğin Artırılması Programı” kapsamında sağlanan mali destek ile Ağrı Doğubayazıt ilçesinde “SERKA İLE ELLER GÜVENDE” için Mal Alım İşi ihalesini sonuçlandırmayı planlamaktadır.

LOT-1
140 KAFALI CNC LAZER ELEKTRONİK NAKİŞ MAKİNASI

İhaleye katılım koşulları, isteklerde aranacak teknik ve Mali bilgileri içeren İhale Dosyası Mrc Tekstil İnş. Gid. İth. İhr Sa. Ve Tic. Ltd. Şti. adresinden imza karşılığı alınacak veya www.serka.gov.tr internet adreslerinden temin edilebilecektir.

Teklif teslimi için son tarih ve saati: **08.04.2022 saat 12:00**

Teşlimat Bilgileri:

İrtibat Kişisi : Müdür-Muhammed CEYLAN
Teşlimat adresi : **Hürriyet Mah. Hüsnü Özyeğin Cad. No:210/A Doğubayazıt/AGRI**
Elektronik posta adresi : igdirmuhasabe@gursangroup.com
Telefon Numarası : 05455457598
Adres : **Mrc Tekstil İnş. Gid. İth. İhr Sa. Ve Tic. Ltd. Şti., Doğubayazıt/AGRI**

Gerekli ek bilgi dosya ya da açıklamalar: www.serka.gov.tr internet adresinde yayınlanacaktır.

Teklifler **08.04.2022** tarihinde, saat **14:00’da Hürriyet Mah. Hüsnü Özyeğin Cad. No:210/A Doğubayazıt/AGRI** adresinde yapılacak oturumda açılacaktır.